

מאמר
פדה בשלום – ה'תש"מ

מאת
כבוד קדושת
אדמו"ר מנחם מענדל

זצוק"לה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן
מליובאוויטש

בלתי מוגה

יוצא לאור לשי"פ ויצא, טי כסלו, ה'תש"פ

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים לבריאה
שנת השבעים לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו
כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

הילדה מרים גיטל שתחיי
לרגל הכנסה לעול המצוות
יום השלישי שהוכפל בו כי טוב, ה' כסלו, ה'תש"פ

ולזכות אחיותי ואחי

חי' מושקא, מנחם מענדל, מאטיל, רבקה,
לוי יצחק, ישראל ארי' לייב ומאיר שלמה
שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

נדפס על ידי ולזכות הוריהם

הרה"ת אליעזר יהושע וזוגתו מרת חנה שיחיו זאקליקובסקי

ולזכות זקניהם

הרה"ת ר' משה וזוגתו מרת שיינדל אסתר שיחיו זאקליקובסקי

הרה"ת ר' אברהם וזוגתו מרת ברכה תרצה שיחיו אַלטיין

הרה"ת הרב ר' מרדכי דוב וזוגתו מרת רחל דוואשא שיחיו אַלטיין

מרת עטיא שתחיי יורקוביץ

ב

בי"ה. ב' כסלו תשט"ז
ברוקלין

מתפללי בית הכנסת חב"ד ברמת יצחק
ארצנו הקדושה תבנה ותכונן ע"י משיח צדקנו
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

נהנה אני לקבל ידיעות מהנעשה בבית הכנסת, נוסף על מכתבם בשילהי שנה שעברה בידיעות הכלליות בזה, ובדאי משתדל כל אחד מהם ובפרט אותם שחננם השי"ת בכח ההשפעה לעשות בהתפתחות והגדלת בית הכנסת הן בכמות והן באיכות, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

תקותי חזקה אשר בימי הגאולה הבע"ל הם יו"ד וי"ט כסלו, יהי גם ביהכ"נ שלהם מקום התועדות חסידותית-חבדי"ת, ותומשך ההתעוררות על שאר ימי השנה וזכות הרבים בזה. ואשמח לקבל ידיעות מפורטות אשר הי בהצלחה, וכידוע פסק בי"ד של מעלה אשר בגלל המסירת נפש הלזו (של רבנו הזקן) על תורת החסידות, — הנה — בכל ענין של תורה יראת שמים ומדות טובות תהיי יד מקושריו והולכי בעקבותיו על העליונה.

בכבוד ובברכה לכל אחד מחברי ביהכ"נ והמתפללים בו הם ובי"ב שיחיו יעמדו על הברכה.

ב

מתפללי בית הכנסת חב"ד ברמת יצחק: אגרת נוספת אליהם — אג"ק חי"ב אגרת ד'קלג. בשילהי שנה שעברה: בהמשך לחגיגת חנוכה בית הכנסת — ח"י אלול תשט"ו (ראה בטאון חב"ד חוברת יו"ד (יו"ד שבט תשט"ז) ס"ע לא ואילך).
ואין לך דבר העומד בפני הרצון: ראה זח"ב קסב, ריש ע"ב.
בימי הגאולה הבע"ל. . התועדות חסידותית-חבדי"ת: בהמשך לזה, ראה אגרת אליהם שנשמך לעיל.
פסק בי"ד של מעלה כו': ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד אגרת א'א (ס"ע רסד ואילך).
וש"נ.

©

Published and Copyright 2019 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5780 • 2019

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

הוספה

א

בי"ה. כטי"ח תשט"ז
ברוקלין

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה' ירחמיאל שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"א מ"ח, נעם לי לקרות בו אשר ממשיך הוא בקביעות שיעורי לימוד עם יחידים, ובטח מחפש עצות ודרכים איך להרחיב גם שיעורים הנלמדים עם רבים, והרי ישנם גם בלימוד התורה ענינים דנר לאחד נר למאה, ולפעמים אדרבה ע"י דבוק חברים רבים נקלט הלימוד ובנקל וכנראה במוחש.

בודאי למותר לעוררו ע"ד ההכרח הכי גדול לעשות הכנות הדרושות בעוד מועד לימים הבהירים ימי הסגולה דיו"ד וי"ט כסלו, ובשנה זו גם ש"ק ומוצש"ק, ח"י ולילה הראשון דיי"ט כסלו, במסגרת צעירי אגו"ח ואנ"ש בכלל, ובנות ונשי חב"ד באופן המתאים להן, נוסף על התכניות דימי חנוכה כמובן, ובהכנות בעוד מועד בודאי תתרבה ההצלחה בזה ...

א

מוה' ירחמיאל: בלומנפלד, בני ברק. אגרות נוספות אליו — אג"ק חכ"ב אגרת ח'רכט, ובהנסמך בהערות שם.
בקביעות שיעורי לימוד עם יחידים .. עם רבים: ראה גם אגרות אליו — אג"ק ח"א אגרת ג'תפכ, ובהנסמך בהערות שם.
דנר לאחד נר למאה: שבת קכב, א.
דבוק חברים: אבות פ"ו מ"ו.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ ויצא, ט' כסלו הבעל"ט, הננו מוציאים לאור (בהוצאה חדשה ומתוקנת) מאמר ד"ה פדה בשלום גו' שנאמר בהתוועדות אור ליום ועש"ק פ' ויצא, יו"ד כסלו ה'תש"מ (לפני ארבעים שנה), הנחה בלתי מוגה.

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ג' כסלו, ה'תש"פ,
שנת השבעים לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע,
ברוקלין, נ"י.

הסדרה שלאחרי⁴²: וישלח יעקב מלאכים, מלאכים ממש⁴³, כיון שיש לו הן המלאכים של חוצה לארץ והן המלאכים של ארץ ישראל⁴⁴, אשר, עוד בהיותו בחו"ל הרי הם מלווים והולכים יחד עמו לעזרו בכל הענינים, ברוחניות ובגשמיות, ובשני הענינים גם יחד, כמ"ש⁴⁵ כי מלאכיו יצוה לך לשמרך, ועד לאופן שאף אחד אינו יכול לנגוע בו, בנוגע לכל מה שהחליט בתוקף דיחידה, ומקיים זאת בפועל ובמעשה שהוא העיקר⁴⁶. ותמורת המעמד ומצב שאני אתנהלה לאטי⁴⁷, במשך הדורות שעד עכשיו, יקויים בדורנו זה דעקבתא דמשיחא מ"ש⁴⁸ בעתה אחישנה, ואז יקיים יעקב הבטחתו: אבוא אל אדוני שעירה⁴⁷, כפי שמביא רש"י ממדרשי חז"ל⁴⁹: ואימתי ילך, בימי המשיח, שנאמר¹³ ועלו מושיעים בהר ציון, ועד — והיתה להוי' המלוכה, בעגלא דידן, במהרה בימינו ממש, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

תוכן המאמר

חילוקי הדרגות בענין פדה בשלום, עד לאמיתית ענין השלום בביאת משיח, והשייכות למ"ש ושבתי בשלום לאחר היציאה מבאר שבע וההליכה חרנה.

ענינו בעבודה — שלאחרי ירידת הנשמה מלמעלה למטה, צריך להשיבה למקומה (ושבתי) ע"י העבודה ד"בשלום", ב' שלום, הליכה מלמטה למעלה דתפלה והליכה מלמעלה למטה דתורה, ועד לעבודה שמצד גילוי בחי' היחידה, שע"ז מתגלית היחידה הכללית — ענינו של משיח צדקנו.

(46) אבות פ"א מי"ז.

(47) וישלח לג, יד.

(48) ישע"י ס, כב. וראה סנהדרין צח, א.

(49) ב"ר פע"ח, יד.

(42) ר"פ וישלח.

(43) פרש"י עה"פ. ב"ר פע"ה, ד.

(44) ראה פרש"י וב"ר סוף פרשתנו.

(45) תהלים צא, יא.

(ד) וְעִי"ז באים אח"כ למעמד ומצב דויפרוץ האיש מאד מאד³¹, ועד שעלה הפורץ לפניהם³², שאז יהי' הענין דוהי' הוי' לי לאלקים, ועד עשר אעשרנו לך, כמבואר בארוכה בדרושים³³ שקאי על בחי' עתיק יומין, שזוהי תכלית השלימות שתהי' בימות המשיח³⁴.

וכיון שהחידוש של משיח צדקנו (שעל ידו תהי' הגאולה מהגלות) הוא גילוי בחי' היחידה, כמבואר בארוכה בכתבי האריז"ל³⁵ בנוגע לחמשה שמות שנקראו לה (שסדרם מלמעלה למטה³⁶ הוא) יחידה חי' נשמה רוח ונפש³⁷, שאפילו אדה"ר, יציר כפיו של הקב"ה³⁸, זכה רק לדרגת חי', משא"כ משיח צדקנו הו"ע היחידה, הרי מובן, שענין זה נעשה ע"י מעשינו ועבודתנו של כאו"א מישראל, ובפרט בדור דעקבתא דמשיחא, בגילוי בחי' היחידה, יחידה ליחדך³⁹, שנמצאת בכל אחד ואחת מישראל, שגם על נשמתם נאמר חמשה שמות נקראו לה, יחידה חי' נשמה רוח ונפש [שזוהו ענינו של משיח — שכולל כל בני", שהרי הנשיא הוא הכל⁴⁰, נשמת כל ישראל — כפי שנמצא בכל אחד מישראל], וכמבואר בתניא⁴¹, שאפילו קל שבקלים, הנה כשבא לענין שידוע שנוגע (עס רירט אָן) ביחידה, אזי מתגלית אצלו היחידה, ועומד אז במעמד ומצב של מס"נ כו'. ועי"ז מתגלית גם היחידה הכללית, שזוהו ענינו של משיח צדקנו.

ואז נעשית ההשבה מחרנה עם כל הענינים, בנים ובנות, צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים³¹, ובאופן שנאמר בהתחלת

(31) פרשתנו ל, מג. וראה תורת חיים וישלח קפ, ג. ועוד.
 (32) מיכה ב, יג.
 (33) תו"א פרשתנו כב, ד.
 (34) ראה פרי עץ חיים שער הק"ש רפט"ו.
 לקו"ת שהי"ש מו, סע"ב. נ, ריש ע"ג. נא, ג ואילך.
 (35) ראה ספר ארבע מאות שקל להאריז"ל (ע' רמא — בהוצאת ירושלים תשמ"ה). רמ"ז לזוהר ח"ב מ, ב. ח"ג רס, ב. סה"מ תרל"ה ח"א ע' רסו. תרח"ץ ע' ר. תרצ"ט ע' 207.
 (36) אולי הכוונה בהדגשת הסדר דמלמעלה למטה — לסדר העבודה באופן דמלמעלה למטה, היינו, שגילוי בחי' היחידה פועל בכל הדרגות והענינים שלמטה מזה
 (ולהעיר מהמבואר בכ"מ (ראה ד"ה פדה בשלום הנ"ל לאדמו"ר האמצעי ספ"ו (נב, ג) ואילך. תו"מ סה"מ כסלו ע' ב ואילך) שמצד בחי' היחידה נעשים כל עניני העבודה באופן דפדה בשלום). — המו"ל.
 (37) ראה בר" פיי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לז. וראה בהנסמן בקונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ה הערה 37 (תו"מ חמ"ה ע' 261).
 (38) ראה בר" פכ"ד, ה. קה"ר פ"ג, יא (ב). אדר"נ ספ"א.
 (39) סדר הושענות (יום ג').
 (40) פרש"י חוקת כא, כא. וראה לקו"ש ח"ט ע' 165.
 (41) פיי"ח.

בס"ד. אור ליום ועש"ק פ' ויצא, יו"ד כסלו, ה'תש"מ

(הנחה בלתי מוגה)

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי¹. וידוע המבואר בזה (במדרשי רז"ל² ובפרט בירושלמי³) שקאי על מלחמת דוד ואבשלום, שאז הי' אצל דוד ענין של קרב, וכיון שברבים היו עמדי, שאפילו אנשי אבשלום התפללו לנצחוננו של דוד, הנה מצד זה הי' הענין דפדה בשלום נפשי. וידוע הדרוש של בעל הגאולה [שהוא גם בעל יום ההולדת ויום ההסתלקות בערב יום הגאולה] בספרו שערי תשובה בד"ה פדה בשלום נפשי⁴, שמבאר שם כמה פרטים בענין הקרב והפדי' והנצחון בקרב, שיכול להיות (לא באופן של שלום, אלא) באופן של מלחמה, ועד לאופן כפי שהי' במלחמת דוד שדם לרוב שפכת⁵, ועד שענין זה הי' נוגע לבנין ביהמ"ק, שלא הי' יכול להיות על ידו⁶, כיון שאצלו הי' ענין של מלחמה, ולא באופן של שלום כפי שצ"ל בהתאם לדרגת ביהמ"ק, ולכן דוקא בנך היוצא מחלצין⁶, ששלמה יהי' שמו ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו⁷, הוא יבנה הבית לשמי⁶. וממשיך לבאר, שאפילו מצב השלום שהי' בימי שלמה, הנה אף שנאמר בו⁸ וישב שלמה על כסא הוי', ועד שהביאו אליו מס לירושלים⁹, כיון שענין הבריורים הי' אצלו באופן של מנוחה ולא באופן של מלחמה (כמבואר בארוכה בדרושים אלו⁴, וגם בדרושי הצ"צ והנשיאים ממלאי מקומו אחריו¹⁰), מ"מ, אין זה עדיין שלימות הענין דשלום, והא ראי', שלאח"ז הי' מעמד ומצב דויקם הוי' שטן לשלמה¹¹, ועד שנעשה אח"כ הענין דהיפך השלום ועד לענין הגלות. אך אמיתית ענין השלום הוא, כשיש מעמד ומצב שאין מציאות של מנגד

(1) תהלים נה, יט (השייכות ליו"ד כסלו — ראה לקו"ש חכ"ה ע' 160).
 (2) במדב"ר פ"ט, כד.
 (3) סוטה פ"א ה"ח.
 (4) ח"א מט, א ואילך. נה, ג ואילך.
 (5) דברי הימים"א כב, ח.
 (6) מלכים"א ח, יט. דברי הימים"ב ו, ט.
 (7) דברי הימים"א כב, ט.
 (8) שם כט, כג.
 (9) ראה מלכים שם י, א ואילך.
 (10) ראה אוה"ת פרשתנו (ויצא) קעז, א. קפו, א ואילך. ביאורי זוהר להצ"צ פרשתנו ח"א ע' קא ואילך. ח"ב ע' תרפו ואילך.
 תהלים (יהל אור) עה"פ פדה בשלום (ס"ע רח). ד"ה פדה בשלום תרע"ה (המשך תער"ב פשע"ז ח"ב ע' תשע"ד. בהוצאה החדשה — ח"ג ע' א"מז). המשך פדה בשלום תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' קעד ואילך), תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 106 ואילך).
 (11) מלכים שם יא, יד.

כלל, ועד שאפילו בעבודתו אינו זקוק לציור והתבוננות בענין של התנגדות שצריך לנצחו ולהעמיד את עצמו במעמד ומצב של שלום כו'.
ושלום אמיתי זה יהי' דוקא בביאת גואל אחרון, משיח צדקנו, שאז יקויים היעוד את רוח הטומאה אעביר מן הארץ¹², והיתה להוי' המלוכה¹³, הוי' אחד ושמו אחד¹⁴ (כמבואר בארוכה בדרושים).

ב) ויש לקשר הענין דפדה בשלום עם מ"ש (בפרשת שבוע זה¹⁵) ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה גו' (ולאח"ז התפלל¹⁶, ובאופן הקשור עם ענין של נדר) וידר יעקב נדר לאמר אם יהי' אלקים עמדי וגו' ושבתי בשלום אל בית אבי והי' הוי' לי לאלקים גו' וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. דהנה, בעל הגאולה מביא בביאורי הזהר שלו¹⁷ ב' הפירושים הכלליים במ"ש ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, לפי ב' הדעות שבזהר¹⁸, שר' חייא מפרש ויצא יעקב מבאר שבע על ספירת הבינה, יסוד דאימא, ומשם וילך חרנה, לספירת המלכות, ור' שמעון מפרש ויצא יעקב מבאר שבע על ספירת המלכות, ומשם וילך חרנה, לחרון אף של עולם¹⁹, שזהו חרנה כפשוטו, בחוץ לארץ, ועד למקום שנקרא בשם ארם, שקשור עם לבן הארמי. ומבאר, שהטעם שחולק ר"ש על פי' ר"ח הוא לפי שפי' באר שבע היינו שמקבלת משבע ולא שמשפעת לשבע²⁰, ולכן בהכרח לומר שבאר שבע קאי על המלכות, שמקבלת משבע המדות, ולא על בינה, שנקראת אם הבנים²¹, שמשפעת לשבע המדות שתחתיה, ובמילא יתפרש חרנה על חרון אף של עולם. ועז"נ אח"כ ושבתי (מחרנה לבאר שבע) בשלום, שזהו כמו פדה בשלום.

וע"פ האמור לעיל שבענין פדה בשלום יש כמה דרגות, החל מהאופן כפי שהוא בפשוטו של מקרא, שאמרו דוד המלך על מלחמותיו, מקרב לי, שתחילה הי' הענין דברבים, שהיו מנגדים לדוד, ואח"כ גם הם היו עמדי, ולאח"ז הולכים מלמטה למעלה בדרגות נעלות יותר בענין

(12) זכרי' יג, ב.
(13) עובדי' א, כא.
(14) זכרי' יד, ט.
(15) ויצא כח, י"כב.
(16) שם, יא ובפרש"י.
(17) פרשתנו לו, א ואילך.
(18) פרשתנו קמו, ב.
(19) ראה ב"ר פרשתנו פס"ח, יג. זהר שם קמו, א. פרש"י ס"פ נח.
(20) בענין זה נזכר גם דיוק הלשון "מבאר שבע" (שמתאים יותר על הקבלה משבע), ולא "לבאר שבע" (שמתאים יותר על ההשפעה לשבע).
(21) תהלים קיג, ט. זהר ח"א ריט, א. ח"ב פד, א. פה, ב. פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך אם הבנים. לקו"ת שמע"צ פח, ד.

פדה בשלום (כפי שנימנו בדרוש הנ"ל של בעל הגאולה), הנה בהתאם לכך יש גם כמה דרגות בענין ושבתי בשלום בהליכה מחרנה עד לבאר שבע, לפי ב' הפירושים הנ"ל, מחרנה כפשוטו אל ספירת המלכות, ולאח"ז מספירת המלכות אל ספירת הבינה.

ג) וביאור הענין בעבודת האדם, דהנה, היציאה מבאר שבע וההליכה חרנה, לחרון אף של עולם (כפי' הב' בזהר), הוא כללות ענין ירידת הנשמה מלמעלה למטה, מאיגרא רמה לבירא עמיקתא²², שלכן צ"ל הענין דושבתי, שכללותו הוא להשיב את הענינים שנמצאים שלא במקומם כו'. וענין זה נעשה עי"ז שבשעה שנמצאים למטה לא מתפעלים מהעולם, ועאכו"כ שלא מתפעלים מחרון אף של מקום כפי שהוא בעולם, ומתנהגים באופן שאל יבוש מפני המלעיגים²³, כיון שהי' אלקים עמדי, והיינו שהקב"ה עוזרו²⁴ (ועד שע"ז פועלים גם שהי' הוי' לי לאלקים, עם כל הפירושים שבדבר²⁵).

ועז"נ ושבתי בשלום, היינו, שההשבה מחרנה לבאר שבע, הליכה מלמטה למעלה (לאחרי היציאה מבאר שבע חרנה, הליכה מלמעלה למטה) היא בשלום, שזהו מ"ש²⁶ שלום לרחוק ולקרוב, לרחוק שנעשה קרוב²⁷, שזוהי כללות העבודה של בעלי תשובה, וכולל גם כללות ענין הביירוים, גם עבודת הביירוים של צדיק, שעבודתו היא לברר ולזכך ולהעלות את הניצוץ קדושה שנמצא במעמד ומצב דרחוק — שהי' קרוב, ועד שהי' נבלע באבוקה, היינו שהניצוץ יוכלל במאור. ובפרטיות יותר ישנם ב' עניני שלום, כפי שמבאר בעל הגאולה בדרושי פרשת ויצא²⁸ ש"בשלום" היינו ב' שלום, ובלשון הגמרא²⁹: שלום בפמליא של מעלה ושלום בפמליא של מטה, שבכללות העבודה הו"ע ההליכה מלמטה למעלה ע"י עבודת התפלה, וההליכה מלמעלה למטה ע"י לימוד התורה (ובאופן שע"י הקדמת התפלה נעשית אח"כ גם השלימות בהליכה מלמעלה למטה שע"י לימוד התורה), כידוע החילוק ביניהם שהם ב' אופנים בענין הביירוים, בדרך מלחמה ובדרך מנוחה³⁰ (כנ"ל בפ"י פדה בשלום נפשי), שעל ידם נעשה הענין דבשלום, ב' שלום.

(22) לשון חז"ל — חגיגה ה, ב.
(23) רמ"א ושו"ע אדה"ז או"ח בתחלתו.
(24) סוכה נב, ב. וראה תניא פי"ג.
(25) ראה תו"א פרשתנו כא, ד. כב, ג.
(26) ישעי' נז, יט.
(27) ברכות לד, ב.
(28) תו"א כא, ד. תורת חיים קסז, סע"א ואילך.
(29) סנהדרין צט, ב.
(30) ראה סה"מ שבהערה 10.